

da se bo scvrlo mu in raztopilo.
Kot v ladjedelnici vrté tesarji
velike svedre z dvojnimi vrvmi,
tako bom sukal jaz ogorek živi
v Kiklopovem očesu, dokler se
ne posuši zenica in ugasne vid.

Z b o r. Juhej! Juhej!

Kako se veselim! Izvrstna misel!

O d y s s e u s. Nato bom vkrcal vas, tovariše,
in starca na svoj votli, črni brod,
potem pa z dvoveslačo brž odtod!

Z b o r. Bom smel i jaz kot pri daritvi bógu
prijeti za ogorek, ki osleplja?
Moritve te bi rad se udeležil.

O d y s s e u s. Seveda boste, ker je hlod ogromen.

Z b o r. O, tovor stotih voz bi dvignil jaz,
če gre za to, da spalimo Kiklopu
prekletemu oko kot osje gnezdo.

(Konec prihodnjič.)

OBZORNIK

NEKDO JE UMRL

Kaj ti mar je, zemljica evetoča,
kdo preminul nam za vek čez noč je!
Smeješ se k slovesu duš človeških,
mirno vzameš mrtveca v naročje.

Pred menoj na mizi leži knjižica: Vida Jerajeva, Pesmi. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1908. Kaj je pač blodečega, v vihuri naših dni tavajočega človeka nagnilo, da je sedel in iskal v tej drobni knjižici obraza nekoga, ki je odšel, nalašč in kljub vsemu odšel in je nem in tih, in ne bo nihče več nikdar slišal besede iz njegovih ust? Bog sam vedi, ali je ozračje našega življenja že tako zastrupljeno, da v njem ni več tolažilne besede: prijatelj; bog ve, ali so vsa ušesa tako gluha, da ne čujejo tožbe, ali so vsa srca tako opustošena, da ni v njih odmeva. Ljudje odhajajo. Mladi, v najlepši dobi, stari. Mladi nimajo navdušenja, ne vere in upanja, drugi ne vedo, kje bi pomagali, kje bi zastavili svoje sile, ki jih je veliko, preveč —, stari obupavajo, ker niso spoznali zakaj in kam. Tak je ukaz današnjega življenja: stoj ali padi. Stoj, nihče se ne zmeni zate, bori se, tvoj obstoj in pogin sta tvoja čisto osebna zadeva, nas se ne tiče, naša dolžnost ni, nuditi ti kjerkoli roke, za slabiče nam ni. Padi: nekaj deklaracij, križ in blagoslov z žegnano vodo ali brez nje, to je vse, čisto vse.

A ljudje božji, naj se nihče ne zgane, ali bomo držali še vedno križem roke in ne zgrabili za lopato in kramp, da ustvarimo njivo, na kateri bo klasje

bolj veselo rumenelo in zorelo, na kateri bo mak pel zmagoslavno svojo razigrano rdečo pesem? Obstoje in rast človeka ne smeta biti odvisna od slučaja. — Stojimo ob tragediji človeka. A kdo jo je razbral, kdo razložil, kdo poiskal vzroke za teh tisoč in tisoč človeških tragedij? Te vzroke je treba poiskati, za vsako ceno, in treba jih je odstraniti, za vsako ceno. Urediti je treba zopet svet, tako je treba uglasiti ta razglašeni instrument, da bo pel zopet v čistih in jasnih linijah. Tako, da bo veselje njegov osnovni element, da bo borba z upanjem njegov prizvok. Tako: da ljudem ne bo treba odhajati od nas. Tako: da se bomo skupaj borili z naturo.

V to drobno knjižico zrem, iz nje gleda še čisto dekliški obraz, z na pol poznanimi skrivnostmi in hrepenenji v očeh, zasenčen z majhno, tegobno slutnjo, a krog usten mu igra še nagajiv in otroško vesel smeh. Kaj se je zgodilo s tem dekliškim obrazom? Dekliške sanje in hrepenenja je zrcalil nekoč.

Kje so, kje svetijo take oči,
globlje, kot ocean je?
Vroče, kot južnega solnca žar,
da se zaljubim vanje!

Ljubil je nekoč gorko in je občutil predslutnjo bolečin.

Moj ljubček, to še ni tisoča noč,	In konec ti pravljice takrat povem.
in potlej pride še ena,	Ostala je Šeherezada,
še ena in ne več nobena	ki princa imela je rada
za naju ljubezni vroča noč.	tako zapuščena na svetu tem...

Zavedal se je nekoč svojih poti, grenkobe ukazov in ciljev:

A večnost spomini so, ah,	A cilji so moji drugod...
življenja steze izgrešene:	V poljubih se mojih ogrevaj,
v noč žalosti neutešene	za svoje priseg ne zahtevaj,
radosti sijaj je to plah...	v slovo daj smehlaj mi na pot!

Samozavestno, veselo, skoro fantovsko je mislil na dom in domače ljudi: ej, takih nima ves svet, pa pojdi tja do konca!

Ljubezniva šegavost in zdrav pristen humor Vide Jerajeve govorita za to, da se je v tej zbirki nekoč pravi človek napotil v slovensko domovino. Ta ton je čisto naš, kdo bi dvomil o njem, kdo bi bil tako zakrknjen, da bi ne čutil vedrosti, ki veje iz njega?

Prišla je luna deva	Pa žabice bahate	Škrjančki pa so peli,
obraz pogledat svoj,	smejo se rega re:	da to spodobno ni,
prelepo ji odseva	Kdaj nas povabiš v svate,	so glavce v perje deli,
iz ribnika nocoj.	dovolj si stara že!	pospali sredi rži. —

Zakaj ni ta pot vodila naprej, zakaj ni bilo dano ženi, izpeti vseh lepot poletnih noči, zakaj ni bilo dano materi, izraziti vseh tesnih in čarobnih pričakovanj, vseh slutenj in zaznavanj prebujajočih se, iz nje zraslih duš in življenj, zakaj ni bilo dano človeku, izpovedati svojih zadnjih spoznanj? Kaj se je zgodilo s tem dekliškim življenjem, da je tedaj, ko je zadihalo, zapisalo: „Pri mojih durih čaka smrt.“

Zbirka ni bila pogumen pohod v nepoznana kraljestva forme in izraza, ni bila gromovita in bojvniška. A bila je zvesta in iskrena tovarišica naše mo-

derne in je zvenela z njo. Njen klic niso bile fanfare na bojni pohod, bila je tiha, vesela pesem pomladnih jutur, ljubeck dih iz malega jezera.

Najine poti se niso križale nikdar. Da bi se ne bilè tako dvakrat strašno, prav sedaj.

Milena Mohoričeva.

PISMA Z MONTPARNASSEA

III

Pariz, v marcu 1932.

Ali niso vsi naši vzponi v svobodo v zadnjem bistvu vendarle odvisni od duševnih moči naroda, iz katerega smo izšli? Ali ne nosimo na vseh križpotjih, na vseh „cestah“ življenja vidnih, v meso in v dušo vžganih znamenj svojih usod in poslednjih ciljev, ki so bili in bodo: molk, pričakovanje, ponižnost, vdanost, nesvoboda? Ali ni naše življenje izpolnjeno zgolj v srečavanjih s samimi seboj, z neprestanim prepoznavanjem lastnih izmučenih obrazov in v njih nam razodete resnice? Ali se nam ne zdi svoboda nekaj povsem nedosegljivega, neopredeljivega, neizpovedljivega, nerazumljivega, v nas samih še nedoživetega, nespoznanega, našemu značaju tujega in nasprotnega? Vsi naši miselni, pesniški in ustvarjalni razgibi bodo morali tedaj brezupno usihati med strogo dognanimi, v simbolnih podobah in vizijah izpovedanimi, s stoletji izpričanimi „resnicami“ o bistvu našega življenja in duše? Ali so vsem velikim vzletom bodočega slovenskega genija že v kali dosojene meje, preko katerih se ne bo mogel dvigniti, se ne bo mogel dograditi?

Ali ni bil že skrajni čas, da smo spoznali tragičnost slovenskega človeka, usodnost njegovih življenjskih simbolov, iz katerih ni rešilnih poti v široki svet, da smo doživeli, kako nam je na dnu vseh hotenj že od prapočetkov brezobzirno zavisen poslednji cilj, kako brezupno je stremeti preko teh strogo začrtanih slovenskih duhovnih krogov v neobhodna kraljestva nove resnice, veselja in sreče? Ali ni nespametno upati v preporod, v preoblikovanje našega življenjskega nazora, v prerojenje slovenskih simbolov, v nove cilje? Ali nam ni Bog ukazal iskati srečo v trpljenju brez nehanja, svobodo v odrešenju onkraj groba, onstran „doline solz“, onstran „življenja — ječe“, onkraj ponižanja in razbolevanja?

Tako se je spočel ob dialektiki slovenskega katolicizma slovenski pesimistični fatalizem, tako se je rodilo neomajno spoznanje o tragediji slovenstva. „Kdor piše zgodovino našega naroda — ne tisto oficialno zgodovino, ki se peča z zunanostmi —, piše prva dejanja tragedije; glavni junak je pasivna natura, — pravijo, da take nature ne sodijo v tragedijo, toda esteti so abotni ljudje. Ekspozicija je tako jasna in konflikt tako navaden, da je katastrofa neizogibna, če se Bog ne usmili tega klavnega junaka.“

In tako smo zverovali v pasivnost našega značaja, v temo, v bolečino, v mraz, v nemoč, v grozo, v nemir, v elegičnost, v pričakovanja nedežanega odrešenja, v patos mesijanskih žalostink, v disonančne vigilijske o nadzemski sreči, v klanec beračev, v solz prepolno Kurentovo pesem, v tuberkulozno ozračje od hrepenenj okostenelih Poljancev, Dionizov, Mrv, Nin, popotnikov, umetnikov in Jernejev, v starikav obraz Petra Klepca, v žalost, v prostovoljno suženjstvo, v molčanje, v hiperbolične simbole junakov brez volje, v odmiranje, v smrt kot poslednjo rešiteljico iz blata, dežja in še mnogih in premnogih